

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІКА ФАРМАЦІЇ

Рекомендована д.ф.н., професором О.А.Рубан

УДК 339.13:615.212.7

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ТА ПСИХОТРОПНИХ ПРЕПАРАТІВ, ПРЕДСТАВЛЕНИХ НА РИНКУ УКРАЇНИ

М.М.Кобець

Національний фармацевтичний університет

Проведена експертна оцінка наркотичних та психотропних препаратів. Визначені фактори, що обмежують доступність досліджуваних препаратів. Проведена оцінка попиту на наркотичні та психотропні препарати у лікуванні онкозахворювань, неврологічних і психічних розладів.

Щороку в світі рак діагностується приблизно у 6 млн людей і понад 4 млн людей вмирають від цієї хвороби, що становить 10% від загальної кількості випадків смерті. За статистичними оцінками, не менш ніж 3,5 млн людей щодня страждають від ракового болю. Показник онкологічної захворюваності в Україні характеризується поступовим зростанням, число вперше виявлених хворих становить 304-308 людей на 100 тис. населення [8, 9, 12].

Онкопатологію необхідно розглядати не лише як серйозну медичну, але і як величезну соціально-економічну проблему, оскільки рак є причиною 12% усіх випадків смерті в Україні. Станом на 1 січня 2011 р. на обліку в онкологічних установах знаходяться більше 960 тис. хворих, у тому числі 5,5 тис. дітей [2, 5, 10]. Стійкий больовий синдром зустрічається майже в 90% випадків онкозахворювань, але тільки 10% страждає від сильного болю, що вимагає застосування наркотичних знеболювальних засобів [11, 13, 14].

У останні десятиліття у всьому світі велика увага приділяється проблемам психічного здоров'я, що, в першу чергу, обумовлене їх значною поширеністю і медико-соціальними наслідками. За даними Всесвітньої психіатричної асоціації 25% населення країн світу в певний момент життя переносить які-небудь розлади психіки. На жаль, Україна не позбавлена проблем, пов'язаних з психічними розладами. Узагальнюючи статистичні дані, слід зазначити, що в Україні спостерігається збільшення кількості осіб з психічними розладами. Вивчення показника поширеності психічних розладів показує, що 2,6% (1168717 осіб) населення України потребують допомоги лікарів-психіатрів. Психотропні засоби використовуються для

лікування епілепсії, психічних розладів, в якості снодійних засобів [2, 11].

Таким чином, на теперішній момент у нашій країні існують і проблема лікування, і проблема забезпечення наркотичними та психотропними препаратами (НПП) пацієнтів, яким вони необхідні за медичними показаннями.

Доцільним є проведення маркетингових досліджень НПП та прекурсорів, результати яких дають можливість встановити тенденції розвитку ринку досліджуваних ЛЗ.

Серед наукових праць, тісно пов'язаних з напрямом досліджень, значуще місце посідають роботи [1, 3, 4, 6, 7] та ін.

Враховуючи нові дані світового вживання НПП та вітчизняного ринку даної фармакологічної групи, вважаємо за доцільне продовжити дослідження у цьому напрямку, що дозволить отримати уявлення про доступність НПП для споживачів у медичних цілях.

Метою даної роботи є проведення експертної оцінки НПП, визначення їх попиту в лікуванні онкозахворювань та психічних розладів.

Матеріали та методи

В дослідженнях використані методи опитування працівників аптек, статистико-математичного та графічного аналізу.

Результати та їх обговорення

Оскільки законодавством України введені і багато років використовуються досить жорсткі обмеження використання в клінічній практиці наркотичних лікарських засобів (НЛЗ), 90% хворих не отримують знеболюючої терапії (це стосується онкохворих з больовими нападами). Значно зменшився асортимент психотропних лікарських засобів (ПЛЗ) в аптеках України. Цей дефіцит призвів до недостатньої ефективності лікування епілепсії та психічних розладів, росту інвалідності і навіть смертності при деяких хворобах [2, 5].

Згідно з даними [2] за 2007-2009 рр. Україна займає 122 місце в світі за показником середнього вживання НЛЗ. Дані представлені в таблиці.

Середнє вживання наркотичних засобів в Європі, 2007-2009 рр.
(Статистичні умовні добові дози на 1 млн осіб на добу)

Місце в регіоні	Місце в світі	Країна	Кодеїн	Фентаніл	Гідрокодон	Гідроморфон	Морфін	Оксикодон	Петидин	Інші	Всього
1	3	Німеччина	1	12772	41	615	619	836	14	4421	19319
2	4	Австрія	17	10252	-	932	4593	200	6	160	16160
3	5	Бельгія	22	10613	42	126	366	72	13	3460	14714
4	6	Данія	-	8078	6	74	1523	2298	75	992	13046
5	7	Швейцарія	98	7649	67	232	1238	717	80	2963	13044
6	8	Ісландія	4818	5607	-	48	919	249	8	841	12490
7	9	Гібралтар	-	10714	-	-	325	37	15	44	11135
8	10	Нідерланди	-	6460	-	31	377	470	9	839	8186
9	11	Іспанія	-	7702	-	53	180	107	22	8	8072
10	12	Фінляндія	35	6861	-	17	107	1023	3	12	8058
11	14	Норвегія	16	5284	6	12	810	1225	32	241	7626
12	15	Люксембург	3	5266	-	120	197	2	4	1431	7023
13	16	Швеція	-	4763	-	200	584	1074	3	192	6816
14	17	Франція	129	5055	-	43	1024	328	1	184	6764
15	18	Словенія	59	4726	-	172	761	308	6	236	6268
16	19	Ірландія	-	4413	2	111	269	525	24	-	5344
17	21	Греція	-	4217	-	-	14	-	18	21	4270
18	22	Сполучене Королівство	1	1281	-	36	1114	914	33	276	3655
19	25	Угорщина	24	2925	-	57	36	19	5	300	3366
20	26	Чеська Республіка	60	2444	-	117	142	193	37	64	3057
21	27	Словакія	3	28844	-	32	37	51	8	6	3021
22	28	Італія	-	2479	-	26	78	118	5	220	2926
23	30	Хорватія	397	2121	-	9	51	30	4	-	2612
24	31	Польща	221	2055	-	-	171	1	20	23	2491
25	34	Андора	-	2203	-	-	74	71	13	-	2361
26	35	Португалія	89	1454	-	6	601	-	11	5	2166
27	37	Сербія	-	1285	-	21	21	-	2	494	1823
28	42	Литва	-	999	-	-	75	-	19	-	1093
29	44	Чорногорія	-	919	-	-	75	-	19	-	927
30	45	Латвія	2	734	-	-	57	7	6	14	820
31	46	Естонія	-	555	-	-	57	7	6	14	820
32	47	Кіпр	-	474	-	-	72	81	39	-	666
33	48	Боснія і Герцеговина	1	460	-	-	17	-	-	140	618
34	53	Болгарія	-	95	-	-	197	31	8	81	412
35	56	Мальта	-	67	-	-	239	-	53	2	361
36	69	Румунія	-	93	-	1	34	40	5	-	173
37	74	Беларусь	-	118	-	-	14	-	-	24	156
38	81	Російська Федерація	-	75	-	-	12	-	-	20	107
39	98	Албанія	-	28	-	-	20	-	3	18	69
40	101	Республіка Молдова	-	30	-	-	27	-	-	9	66
41	122	Україна	13	11	-	-	6	-	-	2	32
42	127	Македонія	-	25	-	-	1	-	-	-	26
Всього в Європі			32	3707	6	104	398	288	11	689	5236

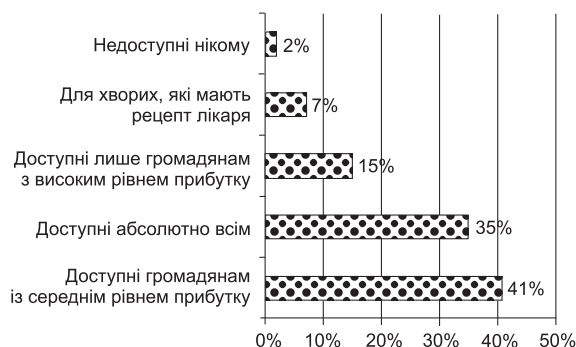

Рис. 1. Оцінка доступності НПП для населення.

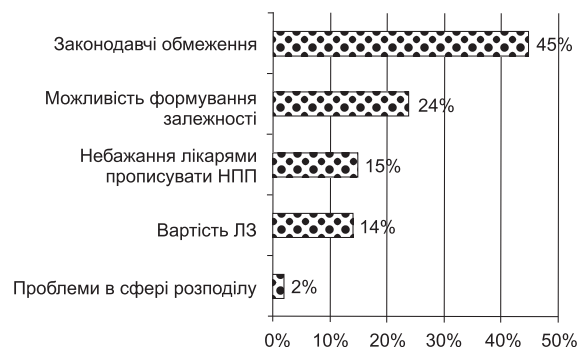

Рис. 2. Фактори, що обмежують доступність НПП.

Нами було проведено опитування працівників аптек (провізорів і фармацевтів) м. Харкова та Харківської області. В анкетуванні брали участь 100 фахівців.

Аналіз анкетних професійних даних про експертів показав, що більшість опитаних займає посаду провізора – 88%, а посаду фармацевта – лише 12%.

41% опитаних експертів мають стаж роботи за фахом від 5 до 10 років; від 10 до 20 років – 16%; від 1 до 5 років – 34%, стаж роботи більше 20 років мають 9%.

Опитані працівники аптек оцінили рівень наявності НПП в аптечних закладах в залежності від загальної кількості препаратів даної групи на фармацевтичному ринку. У 56% аптечних закладів рівень забезпеченості НПП склав менше 30%. 50-70% НПП спостерігається у 13% аптечних закладів. Лише у 3% аптечних закладів рівень забезпеченості НПП склав 70-80%.

В асортименті переважають НПП вітчизняного виробника, які складають 53% від загальної кількості.

За допомогою опитування було проаналізовано, як часто звертаються до працівників аптек за покупкою НПП. 50% експертів зазначили, що споживачі досить часто відвідують аптечні заклади з метою придбати НПП, причому не завжди призначений лікарем НПП, наявний в аптеці.

За результатами опитування експертів було встановлено, що під час купівлі НПП споживачів найбільше цікавить інформація щодо ціни (48%), появи побічних ефектів (32%) та правил прийому ліків (17%).

Фахівці оцінили рівень доступності НПП для населення. 41% фахівців зазначили, що НПП доступні громадянам з середнім рівнем прибутку; 35% – доступні абсолютно всім; 15% – доступні лише громадянам з високим рівнем прибутку; 2% – нікому. 7% опитаних фахівців зазначили, що доступність НЛЗ та ПЛЗ, перш за все, залежить від наявності у хворого рецепта на купівлю необхідного препарату (рис. 1).

Експертам пропонувалося вказати фактори, що обмежують доступність НПП. Фахівці вважають, що на доступність даних препаратів найбільше впли-

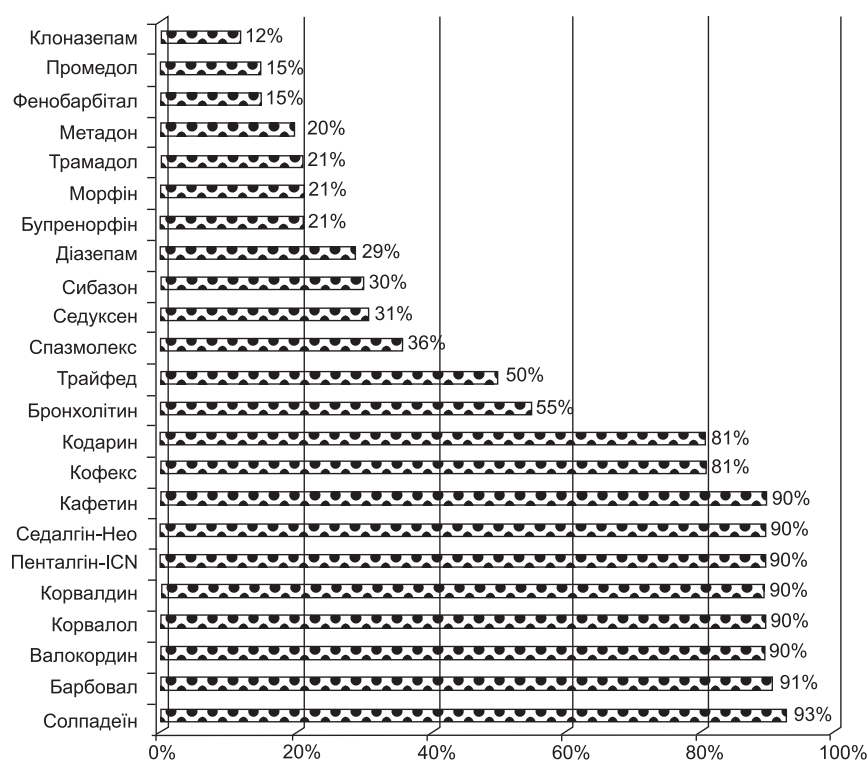

Рис. 3. Забезпеченість аптек кодеїновмісними ЛП та НПП.

вають законодавчі обмеження (45%), можливість формування залежності (24%), небажання лікарями прописувати НПП (15%) та вартість ЛЗ (14%) (рис. 2).

За результатами опитування було встановлено, що у 91% аптечних закладів на момент проведення анкетування були в наявності наступні кодеїновмісні лікарські препарати (ЛП), які відпускаються без рецепта лікаря: Кодтерпін, Кафетин, Пенталгін-ІСН, Седалгін-Нео, Солпадеїн; у 81% аптечних закладів – препарати Кофекс, Кодарин. Лише 20% аптечних закладів мають в асортименті такі НПП, як Морфін, Трамадол, Сибазон, Бупренорфін, Фенобарбітал, Метадон, що пов'язано з жорсткими законодавчими обмеженнями стосовно обігу цих препаратів (рис. 3).

Був проведений аналіз попиту на НПП. Експерти оцінювали попит на НПП за 10-бальною шкалою, де 8-10 – високий попит, 6-8 – стабільний, менше 6 – низький та 0 балів – відсутній. За результатами проведеного опитування визначено, що найбільшим попитом користуються такі кодеїновмісні ЛП: Солпадеїн, Кофекс, Кодарин. Більшість НПП характеризується низьким попитом: Сибазон, Морфін, Бупренорфін, Діазепам, Метадол. Це пояснюється тим, що дані ЛП призначаються лікарем і відпускаються лише за рецептом.

ВИСНОВКИ

1. Проведена експертна оцінка попиту на НПП. Внаслідок анкетування працівників аптечних закладів встановлено, що у 56% аптечних закладів рівень забезпеченості НПП склав менше 30%.

2. В асортименті аптек переважають НПП вітчизняного виробництва, які складають 53% від загальної кількості.

3. Встановлено, що при купівлі НПП споживачів найбільше цікавить інформація щодо ціни (48%), появи побічних ефектів (32%) та правил прийому ліків (17%).

4. Визначені фактори, що обмежують доступність НПП. Серед них: законодавчі обмеження (45%), можливість формування залежності (24%), небажання лікарями прописувати НПП (15%) та вартість ЛЗ (14%).

5. Визначено, що найбільшим попитом користуються такі кодеїновмісні ЛП: Солпадеїн, Кофекс, Кодарин. Більшість НПП характеризується низьким попитом: Сибазон, Морфін, Бупренорфін, Діазепам, Метадол, що пов'язано з рецептурним відпуском цих ЛП.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення конкурентоспроможності НПП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дацюк Н.О., Волох Д.С., Шолойко Н.В. // *Фармац. часопис.* – 2012. – №2. – С. 103-106.
2. Доклад Международного комитета по контролю над наркотиками «Наличие психоактивных средств, находящихся под международным контролем: обеспечение надлежащего доступа для медицинских и научных целей» [Электронный ресурс]. – 2010. – 77 с. – Режим доступа: www.un.org/ru/development/surveys/docs/incb2010.pdf.
3. Мнушко З.М., Тиманюк І.В., Преснякова В.В. // *Фармац. журн.* – 2006. – №6. – С. 15-21.
4. Мнушко З.Н., Тиманюк І.В. // *Провизор.* – 2006. – №11. – С. 35.
5. Тимченко О.В. // *Фармаком.* – 2006. – №4. – С. 27-28.
6. Шаповалова В.О., Абросимов О.С., Шаповалов В.В., Альшиаєв О.В. / *Сьогодення та майбутнє фармації: тези доп. Всеукр. конгр. м. Харків, 16-19 квіт. 2008 р.* – Х.: НФаУ, 2008. – С. 583.
7. Шаповалов В.В., Шаповалова В.О., Малініна Н.Г. // *Фармац. журн.* – 2009. – №5. – С. 61-66.
8. Golichenko M. // *Canadian HIV/AIDS Legal Network.* – 2011. – С. 8-13.
9. *Guidelines for the import and export of drugs and precursor reference standards / United Nations Office on Drugs and Crime // United Nations.* – 2007. – С. 104-105.
10. Kolassa E. // *J. of Pharmac. Marketing and Management.* – 2002. – Vol. 14, №3-4. – P. 101-108.
11. Malhotra S., Kondal A., Shafiq N. et al. // *J. of Pharmac. Marketing and Management.* – 2004. – Vol. 16, №4. – P. 97-106.
12. *United Nations Office on Drugs and Crime // United Nations.* – 2007. – P. 104-105.
13. Velitchka D., Weitz B. // *J. of Marketing.* – 2006. – Vol. 70, №1. – P. 98-107.
14. Wilkie W., Moore E. // *J. of Pharmac. Marketing and Management.* – 2002. – Vol. 14, №3-4. – P. 11-57.

УДК 339.13:615.212.7

МАРКЕТИНГОВІ ІССЛЕДОВАНИЯ НАРКОТИЧЕСКИХ И ПСИХОТРОПНЫХ ПРЕПАРАТОВ, ПРЕДСТАВЛЕННЫХ НА РЫНКЕ УКРАИНЫ

М.Н.Кобец

Проведена експертна оцінка наркотических и психотропных препаратів. Определены факторы, которые ограничивают доступность исследуемых препаратів. Проведена оцінка спроста на наркотические и психотропные препараты в лечении онкозаболеваний, неврологических и психических расстройств.

UDC 339.13:615.212.7

MARKETING RESEARCH OF NARCOTIC AND PSYCHOTROPIC DRUGS AT THE MARKET OF UKRAINE

M.M.Kobets

The expert estimation of narcotic and psychotropic drugs has been carried out. The factors limiting the availability of the drugs under research have been determined. The estimation of demand for narcotic and psychotropic drugs when treating oncological diseases, neurological and psychical disorders has been conducted.